

ÚČAST NOVINÁŘSKÉHO SVAZU NA VYTVÁŘENÍ POVÁLEČNÉ MEDIÁLNÍ LEGISLATIVY / THE PARTICIPATION OF JOURNALISTIC UNION ON FORMING POST-WAR MEDIA LAW

Jan Cebe

Studie vznikla na UK FSV v rámci specifického záměru SVV č. 263 501 Historická a teoretická mediální studia.

The paper discusses the development of media legislation in Czechoslovakia between 1945–1948. It focuses in particular on the role of the Union of Czech Journalists in the preparation of legislative standards and approval. It shows that the UCJ in this case from beginning fully support the proposals of the Ministry of Information, although the process of adoption of the new media law in the National Front was very difficult.

Keywords: Ministry of Information, media, law, press, editor, Union of Czech Journalists

Jednou z důležitých úloh, která náležela novému svazu novinářů, byla též spoluúčast na vytváření nové mediální legislativy poválečného Československa. S touto rolí měl Svaz dílčí zkušenosti již z období předválečného, nyní však měly být jeho pravomoci, jakožto členské organizace Národní fronty, výrazně posíleny.

Prvorepublikový Syndikát československých novinářů se jakožto největší organizace sdružující české a slovenské novináře již v období první republiky podílel na přípravě prvního československého „redaktorského“ zákona. Snahy novinářů o tento zákon pocházejí už od prvních let samostatného Československa, k jejich naplnění však došlo až v roce 1936, kdy byl zákon přijat tehdejší poslaneckou sněmovnou. O jeho prosazení se tehdy zasloužil především poslanec za sociální demokracii Robert Klein¹. Novému lidově demokratickému řádu poválečného Československa však už tento zákon podle mínění některých novinářů a politiků nevyhovoval, neboť podmínky fungování tisku i spolkový život novinářů byly stavěny na zcela novém základě. V případě hlavní legislativní normy, která by upravovala záležitosti tisku, jež se doposud řídily podle mnohokrát novelizovaného rakousko-uherského zákona z roku 1862,

pak bylo přesvědčení o nutnosti nové normy ještě výraznější.

Přijetí nového tiskového zákona tak bylo mnohými vnímáno jako jeden z nejdůležitějších úkolů v oblasti mediální legislativy poválečného Československa. O jeho nutnosti se samozřejmě hovořilo i v rámci skupiny převážně nekomunistických novinářů soustředěných kolem Františka Bauera, jejichž myšlenky přitom do značné míry souzněly s návrhy, které prosazovalo ministerstvo informací ovládané komunistickou stranou. V tomto případě se však jednalo o vcelku logickou shodu názorů, neboť řada novinářů z této skupiny, včetně samotného Bauera, byla po válce komunistickým ministrem informací Václavem Kopeckým přijata do služeb Tiskového odboru ministerstva informací, který měl přípravu legislativních norem definujících nový poválečný mediální systém ze značné části na starosti², a který se již od svého ustavení, podle komunistické historiografie, „...snažil realizovat požadavek KSČ a pokrokových složek společnosti postavit tiskové poměry na nový právní základ“³. A vzhledem k tomu, že někteří z těchto novinářů byli zároveň vrcholnými představiteli nově budovaného Svazu českých novinářů⁴, je zcela logické, že návrhy nových legisla-

¹ Robert Klein. * 1885; † 1941. Obchodník a soukromý úředník, později odborový předák a politik. Svou politickou dráhu začal jako člen židovské sociální demokracie Poale Sion, odkud později přestoupil do české sociální demokracie. Působil ve vzdělávacím sboru plzeňské stranické organizace a v plzeňské odbočce Dělnické akademie. Současně redigoval svazový časopis Ústředního svazu obchodníků a průmyslových zřízenců. V roce 1919 založil Mezinárodní kulturní ligu – Společnost pacifistickou. Vrcholů své životní dráhy dosáhl ve funkcích generálního tajemníka Jednotného svazu soukromých zaměstnanců OSČ a poslance Národního shromáždění (1920–1939). Od r. 1927 byl členem ústředního výkonného výboru strany a od přelomu let 1937–1938 i představenstvem strany. Ve třicátých letech patřil k předním organizátorům pomoci exilovým německým a rakouským sociálním demokratům. Po okupaci byl zatčen a transportován do koncentračního tábora Buchenwald, kde byl 25. července 1941 zavražděn, patrně v rámci tzv. zvláštního zacházení (Sonderbehandlung). Viz http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/nezapominame_brozura_k_65_vyroci_osvobozeni.pdf

² V rámci ministerstva informací bylo zřízeno 6 odborů. II. odbor tiskový řízený Františkem Bauerem měl kromě přípravy a provádění nové reorganizace tisku, kam spadala i příprava souvisejících legislativních norem, ve své pravomoci též vedení ČTK, styk se zahraničními korespondenty, běžný styk s tiskem a novináři, regulaci a kontrolu tisku, regulaci počtu časopisů, jejich nákladu a rozsahu (ve spolupráci s komisí pro věci tisku a papíru). TOMI nesídlil v hlavní budově ministerstva informací v Kolowratském paláci ve Valdštejnské ulici v Praze, ale v budově ČTK v Opletalově ulici a kromě toho též v budově SČN na dnešní Vinohradské třídě. Viz Pávová, J.: Demagogy ve službách strany. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, str. 59.

³ Z historie naší novinářské organizace. Praha, Novinář 1987, str. 81.

⁴ Např. jednatel Svazu novinářů Karel. F. Zieris byl zároveň vrchním radou tiskového odboru ministerstva informací.

tivních norem připravovaných pro oblast médií ministerstvem informací byly vedením Svazu od počátku podporovány. Je sice pravdou, že i někteří členové vedení Svazu, kteří nebyli pracovně vázáni na ministerstvu informací, měli občas k návrhům připomínky, ty však byly většinou spíše formálního charakteru a netýkaly se ideové podstaty ministerských návrhů.⁵ Jiná situace už ovšem byla v rámci samotné členské základny Svazu, kde někteří novináři v rámci svých listů návrhy ministerstva informací kritizovali a vyjadřovali tak buď názory své, či názory vydavatele, kterým byly často politické strany. Předmětem kritiky bylo přitom nejčastěji právě postavení ministerstva informací, které mělo mít v rámci nové legislativy poměrně rozsáhlé pravomoci. Někteří novináři a politici nekomunistických stran se přitom obávali, že by tak v budoucnu mohla být ohrožena svoboda tisku i novinářů samotných. Na druhou stranu se však všichni ujišťovali, že prozatím je v poválečném Československu svoboda tisku uznávána. Čelní novináři tento názor deklarovali například v rámci veřejné diskuse se zástupci tiskového odboru ministerstva informací, kterou uspořádal v polovině ledna 1946 týdeník Kulturní politika. Přednosta tiskového odboru Bauer zde posluchačům vyložil, že nový lidově demokratický režim zajišťuje svobodu tisku a šest přítomných šéfredaktorů největších pražských deníků jeho slova potvrdilo.⁶

Koneckonců i připravovaná legislativní úprava tiskových poměrů měla do jisté míry vycházet z požadavků, které formulovali již v období první republiky samotní novináři. Jednalo se zejména o právní ochranu titulu redaktor⁷, povinné členství ve Svazu novinářů a uznání Svazu jako veřejnoprávní korporace s disciplinární pravomocí nad svými členy. V období okupace se pak v rámci odbojové novinářské skupiny kolem Františka Bauera⁸ formulovaly ještě další požadavky pramenící z určitého zklamání, které přinesl mediální systém první republiky zejména sociálně a levicově orientovaným novinářům. Před vánočními svátky roku 1944 se tato skupina měla sejit v bytě bývalého tajemníka tisku vydavatelství Melantrich ing. Horáčka a po vydatné večeři, kterou měl zajistit Horáčkův tchán, pražský velkouzenář Seidl, měla být diskutována otázka „...poslání českého tisku a postavení novináře po porážce hitlerovského fašismu a byla přijata zásada, že tisk je majetkem národa a že se už nesmí stát předmětem soukromého podnikání,

dále pak že Svaz novinářů by se měl stát veřejnoprávní korporací, aby mohl lépe chránit postavení čestných novinářů“.⁹ Radikální požadavek zrušení institutu soukromého vlastnictví periodického tisku pak tyto novináři měli prosazovat i v květnových dnech pražského povstání v rámci tiskové komise České národní rady, za jejíž členy byli přijati.¹⁰

Návrhy na nové uspořádání médií pak skupina novinářů kolem Františka Bauera bezprostředně po osvobození předložila na konferenci zástupců pražského tisku svolané Českou národní radou na 11. května 1945. Tato konference schválila návrhy jako oprávněné a předala je ministerstvu informací, do jehož kompetence měla po osvobození spadat oblast médií. Ministerstvo informací v čele s Václavem Kopeckým pak pověřilo právního referenta Tiskového odboru Ministerstva informací Jana Hrabánka, aby jakožto dlouholetý odborník na tiskové právo připravil první návrh osnovy zákona „o zatímní úpravě poměrů v tisku, postavení redaktorů a Svazu novinářů“¹¹. Pro existenci Svazu novinářů byla tato legislativní norma zcela zásadní, protože měla potvrdit postavení obnovené novinářské organizace jakožto veřejnoprávní korporace a určit tak její postavení v obnoveném státě¹². S vydáním zákona souvisela také otázka samotného formálního ustavení Svazu.

Návrh zákona byl hotov již v létě 1945. Vzhledem k rychlosti, s jakou byl návrh připraven, je pravděpodobné, že o jeho znění se uvažovalo už v době války. Cílem ministerstva informací v čele s Václavem Kopeckým přitom evidentně bylo dosáhnout toho, aby byl zákon schválen ještě ve formě prezidentského dekretu, čímž by se vyhnul potencionálně složitému projednávání v rámci připravovaného Prozatímního národního shromáždění. Hlavní ideové rysy návrhu charakterizované již jeho úvodní preambulí přitom naznačovaly, že kritický postoj poslanců nekomunistických stran by se v případě projednávání zákona ve sněmovně dal přinejmenším předpokládat. Preambule prohlašovala, že „...Tisk periodický je důležitým prostředkem pro informování veřejnosti, pro státně politickou a kulturní výchovu občanstva a pro tvorbu veřejného mínění. Jeho vydávání je zodpovědnou službou veřejnosti. Musí být proto předmětem národního a státního zájmu, a nemůže se stát nástrojem soukromého výdělečného podnikání ani tlumočnickem soukromých zájmů jednotlivců nebo skupin. Redaktoři musí být osoby občansky bezúhonné, ke svému povolání všestranně připravené a národně a politicky naprosto spolehlivé...“¹³

⁵ Bohumil Milčan například doporučoval změnit název novinářské organizace, jak ji definoval návrh dekretu o prozatímní úpravě některých poměrů v českém tisku, ze Svazu na tradičnější Syndikát, ale přípravný výbor SČN tento návrh zamítl s tím, že by se tak zbytečně oddálilo přijetí dekretu. Viz NA, karton 166, schůze širšího přípravného výboru SČN z 14. 9. 1945

⁶ Viz Právo lidu, 15. 1. 1946, str. 2, „Tisková svoboda je u nás úplná“.

⁷ Požadavky některých členů vedení SČN však šly ještě dále, Jiří Hronek například požadoval, aby byl chráněn nejen pojem redaktor, ale i pojem novinář. Viz NA, fond ASYN, k. 166, Schůze širšího přípravného výboru z 19. 10. 1945

⁸ Kolem posledního svobodně zvoleného předsedy protektorátního Národního svazu novinářů Františka Bauera se v průběhu války vytvořila odbojová skupina shodně smýšlejících novinářů, vesměs také funkcionářů Svazu, do níž měli patřit kromě F. Bauera ještě Antonín Cibulka, Václav Cháb, Ladislav Khás, František Maršák, František Meloun, Jaroslav Vozka a Karel F. Zieris. Tito pak v rámci svých schůzek měli rozvíjet novou poválečnou koncepci fungování médií. Viz NA, fond ASYN, neutříděné materiály, Zieris, K., F. Nedatovaný projev k 30-ti letům obnovení Svazu novinářů, str. 5.

⁹ Viz NA, fond ASYN, neutříděné materiály, Zieris, K., F. Nedatovaný projev k 30-ti letům obnovení Svazu novinářů, str. 4.

¹⁰ Viz NA, fond ASYN, neutříděné materiály, Zieris, K., F. Nedatovaný projev k 30-ti letům obnovení Svazu novinářů, str. 5. K. F. Zieris uvádí, že byl těsně před vypuknutím pražského povstání novinářskou skupinou pověřen, aby vypracoval návrh dekretu o novém uspořádání periodického tisku a postavení novinářů a zároveň měl sestavit seznam kolaborujících novinářů, kteří měli být zajištěni a postaveni před lidový soud. Ke schůzi, která měla být svolána na 5. května ve 14 hodin, a na níž mělo být vše projednáno, však již podle Zierise kvůli vypuknutí pražského povstání nedošlo.

¹¹ V té době měl mít ještě formu prezidentského dekretu, neboť Prozatímní národní shromáždění jakožto zákonodárny orgán začalo fungovat až 28. 10. 1945.

¹² Statut veřejnoprávní korporace přinášel Svazu řadu výhod. Měl například nárok na své zástupce v Prozatímním Národním shromáždění, mohl se ucházet o majetek konfiskovaný na základě prezidentského dekretu č. 108/ 1945 Sb. „o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy“ atd.

¹³ Z historie naší novinářské organizace. Praha, Novinář 1987, str. 82.

Návrh osnovy dále určoval, kdo může být vydavatelem periodického tisku, stanovoval povinnosti vydavatelů, specifikoval úlohu tiskového odboru ministerstva informací a obsahoval také vymezení postavení redaktorů a šéfredaktorů a ustavení Svazu českých novinářů.

Osnovou připravenou Janem Hrabánkem se během léta 1945 zabýval také nově ustavený přípravný výbor Svazu českých novinářů. Předsednictvo přípravného výboru následně na základě připomínek některých jeho členů vypracovalo k osnově několik drobných pozměňujících návrhů, které se týkaly především ustanovení o dohledu ministerstva informací nad činností Svazu. Ten se měl nově projevovat především tak, že ministerstvo „bude pečovat o to, aby činnost Svazu se co nejučinněji rozvíjela, jak toho vyžaduje státní zájem.“¹⁴ I tato přepracovaná formulace byla z hlediska fungování Svazu jakožto zástupce novinářů dosti problematická, neboť naznačovala, že Svaz by měl pod dohledem ministerstva informací jednat především v zájmu státu. Tehdejší vedení Svazu však zřejmě pod dojmem všeobecného budování nového lidově demokratického Československa nahlíželo na roli novinářské organizace poněkud odlišnou optikou a odpovědnost novinářů vůči státu se tak z jejich pohledu mohla jevit jako žádoucí, což nakonec potvrdil i fakt, že proti úvodní preambuli, v níž se hovořilo o tisku jako o předmětu národního a státního zájmu, jakož i o politické spolehlivosti redaktorů, neměl přípravný výbor SČN (Svaz českých novinářů) žádných námitek.

V srpnu 1945 byl Hrabánkuv návrh předán do meziministerského řízení, což vyvolalo mezi některými členy přípravného výboru Svazu naději¹⁵, že zákon bude ještě ve formě prezidentského dekretu vydán již brzy, a v této souvislosti zastávali názor, že s ustavením Svazu by se do té doby mělo počkat.

Byli však i tací, kteří pochybovali o brzkém vydání dekretu, a proto navrhovali, aby se ustavení Svazu odehrálo co nejdříve, aby mohlo být zvoleno nové představenstvo Svazu.¹⁶ Tento názor zřejmě v rámci členské základny zazníval čím dál tím hlasitěji, takže již 19. 10. 1945 K. F. Zieris na schůzi širšího přípravného výboru SČN referoval, že „je vytýkáno, že se nesvolává sjezd. Bylo předpokládáno, že se sjezd svolá až na základě nových poměrů v českém tisku podle dekretu. Jelikož dekret asi do 28. října t. r. ve formě dekretu presidenta Republiky nebude podepsán, bude nutno ustavit Svaz bez dekretu“.¹⁷

Osnova připravovaného zákona se dostala také na stránky periodického tisku. Svobodné noviny například v souvislosti s přípravou nové legislativní úpravy fungování periodického tisku upozornily na fakt, že vydavatelem tisku již

nesmí být, až na drobné výjimky, jednotlivců či výdělečná organizace a instituce, nicméně spokojeně konstatovaly, že, „o nějakém omezování svobody projevu mínění tiskem, jak ji má na mysli ústava, nemůže být řeči, neboť po květnové revoluci byla okamžitě zrušena předběžná cenzura, kterou nás okupanti v tak hojně míře obdařili.“¹⁸

Mezi nekomunistickými ministry však vyvolalo znění návrhu rozpory¹⁹ a s jeho zněním nebyl spokojen ani prezident Beneš, který nakonec odmítl koncept podepsat. Komunistům, kteří se snažili prosadit dekret co nejrychleji, nepomohla ani spolupráce s odbory, které vyjadřovaly návrhu podporu. Odboráři z tiskárenského průmyslu dokonce v září 1945 oficiálně navštívili předsedu vlády Gottwalda a ministra informací Kopeckého, aby vyjádřili osnově podporu.²⁰ Bylo však stále jasnější, že zákon ve formě prezidentského dekretu již schválen nebude a bude muset projít jednáním v Prozatímním národním shromáždění.

Problémy se zněním dekretu měla navíc také slovenská strana, pro níž měl dekret taktéž platit. Ze strany Slováků se však vyskytly názory, že i v případě tisku by mohlo mít Slovensko, stejně jako v některých dalších oblastech, vlastní legislativní normu. Vedení SČN s těmito separatistickými tendencemi nesouhlasilo a snažilo se slovenskou stranu přesvědčit o tom, že by měl být zákon prosazován jednotně. Na jednání Svazu se slovenskými zástupci v Praze v říjnu 1945 tak došlo k dohodě, že osnova zákona o tisku bude po zapracování připomínek slovenské strany dále prosazována jako společná pro celou republiku. Připomínky se týkaly například institutu odpovědného správce, který v osnově nahrazoval dříve používaný titul odpovědný redaktor. Slovenská strana zastoupená šéfredaktorem komunistické Pravdy Juliem Šefránkem a šéfredaktorem demokratického Času Karolem Huškem navrhovala návrat k dřívějšímu označení, „jelikož je nebezpečí, že správce, ač nebude redaktorem, bude zasahovati do vedení listu“. Závěrem schůzky bylo usneseno, že budou vytvořeny dva národní svazy a nad nimi pak zastřešující ústřední organizace. Zúčastnění se dále dohodli, že slovenští delegáti obdrží osnovu zákona o tisku, aby ji mohli prostudovat a případně vznést další připomínky. Zákon měl být přitom podle obou stran vydán co možná nejrychleji. Dále byla dohodnuta součinnost při vytváření návrhů stanov jednotlivých národních svazů, aby se tyto ve své podobě pokud možno nelišily.²¹ Projednávání zákona však i v následujících měsících naráželo na odpor nekomunistických stran, které se stavěly zejména proti nadměrným pravomocem ministerstva informací. Námítky však byly i proti zásadě, že tisk má sloužit zejména lidově demokratickému režimu a vycházet z politiky Národní fronty, což

¹⁴ Věstník svazu českých novinářů, č. 1–2, str. 2–3; Historie zákona o novinářích (K. F. Zieris)

¹⁵ Jeden z členů vedení SČN Karel Zieris později uváděl, že do meziministerského řízení předal osnovu sám Hrabánek. Tím však měl schvalování osnovy zdržet, protože právníci ostatních ministerstev měli návrh prohlásit za protiústavní a vyžadovali další připomínkové řízení. Zieris toto později hodnotil jako Hrabánkovu chybu. Podle něj měl Hrabánek meziministerské řízení obejít a předat osnovu rovnou ministru Kopeckému k projednání ve vládě. Viz Zieris, K., F. Nedatovaný projev k 30-ti letům obnovení Svazu novinářů, str. 12.

¹⁶ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi širšího přípravného výboru SČN z 14. 8. 1945. Vyčkávací stanovisko reprezentoval v přípravném výboru např. K. F. Zieris, pro urychlený postup byl naopak R. Kolář.

¹⁷ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi širšího přípravného výboru SČN z 19. 10. 1945.

¹⁸³ Svobodné noviny, roč. 1, č. 101, str. 2, Zatímní úprava českého tisku

¹⁹ Proti osnově měl být především ministr spravedlnosti Stránský, který nechtěl, aby byl zákon vydán ve zrychleném režimu formou prezidentského dekretu.

²⁰ Viz NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi užšího přípravného výboru SČN z 27. 9. 1945

²¹⁴ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi přípravných výborů SČN a SSN z 29. 10. 1945

fakticky znemožňovalo existenci opozičního tisku, který byl ovšem mnohými vnímán jako nezbytná součást demokratického systému.

Ministerstvo informací tak již koncem roku vědělo, že schválení zákona v podobě jím navrhované bude značně obtížné. Rozhodlo se proto na místo snahy o prosazení jedné všeobjímající zákonné normy postupovat taktikou drobnějších kroků. Návrh zákona „o zatímní úpravě poměrů v tisku, postavení redaktorů a Svazu novinářů“ proto rozdělilo na dva samostatné zákony, které měly být schvalovány odděleně. Řadu opatření týkajících se tisku pak prosadilo ministerstvo formou vlastních vyhlášek a nařízení, čímž se vyhnulo jejich projednávání na půdě parlamentu.²²

Mezi nedůraznější kritiky návrhů zákonů upravujících oblast tisku patřila Demokratická strana, která v systému Národní fronty v zásadě představovala jediný pravicový prvek. Tento kritický postoj se pak přenášel i na její novináře, kteří taktéž vznášeli kritické připomínky. Vedení SČN, které doufalo v co nejrychlejší uzákonění postavení své organizace, se samozřejmě snažilo tyto komplikace řešit. Po již zmíněné první schůzce mezi zástupci českého a slovenského svazu z října 1945 proto v následujících měsících došlo ještě k dalším schůzkám, na nichž byly postoje k návrhu osnovy zákona dále korigovány. 19. 12. 1945 jednali novináři v Bratislavě, kde v podstatě potvrdili závěry předcházejícího setkání, které se týkaly zejména legislativního vymezení postavení redaktorů a svazů novinářů. V rámci diskuse o úpravě poměrů v tisku však dohody dosaženo nebylo. Proto se zástupci rozhodli postupovat v souladu s ministerstvem informací a do budoucna prosazovat úpravu poměrů v tisku a úpravu postavení redaktorů a svazů novinářů jako dva samostatné zákony.²³

V lednu 1946 byly návrhy obou zákonů opět projednávány na ministerstvu informací. Schůze se účastnili též novináři zasedající v poslanecké sněmovně.²⁴ Ukazovalo se přitom, že problémy se schválením budou především v případě osnovy zákona o tisku, zatímco zákon o postavení redaktorů a Svazech novinářů byl v rámci Národní fronty přijímán lépe. Ministerstvo informací se tak zaměřilo především na tuto osnovu, zatímco tiskový zákon byl v následujících měsících odsunut do pozadí, neboť politické poměry jeho prosazení prakticky znemožňovaly.²⁵ Skutečnost, že byl tento zákon prozatím ministerstvem odsunut na druhou kolej, se pak projevila i v jednání vedení SČN, které se nadále soustředilo výhradně na zákon o postavení redaktorů a Svazech novinářů.

Ani v rámci schvalování tohoto zákona však nešlo vše zcela hladce. Značný vliv na neustálé prodlužování lhůty jeho vydání měla meziministerská připomínková řízení, jimiž musela osnova projít. Hlavním kamenem úrazu byla v této fázi formulace pravomocí TOMI (Tiskový odbor minis-

terstva informací), který měl mít podle návrhu právo zakazovat vydávání periodických tiskovin z důvodu veřejného zájmu.²⁶ Ve fázi meziministerských jednání neměli novináři na podobu osnovy vliv a o změnách učiněných jednotlivými ministerstvy se dozvěděli v podstatě až po předložení osnovy vládě.²⁷ Také někteří členové vlády však vznesli vůči osnově připomínky a svaz novinářů musel vstupovat do jednání s jednotlivými ministry, v rámci nichž se snažil jednotlivé námitky odstranit. Poslední komplikací v rámci projednávání osnovy ve vládě se pak stala námitka náměstka předsedy vlády Ursíniho, že pozměněná osnova již neodpovídá původním požadavkům Svazu slovenských novinářů. 16. ledna 1946 bylo tedy přikročeno k dalšímu jednání zástupců českých a slovenských novinářů, na nichž se měly odstranit změny, které odporovaly předchozím dohodám. Jednalo se především o ustanovení, které přisuzovalo ministerstvu informací dohlížecí funkci nad činností Svazů. Slovenská strana však požadovala, aby v případě slovenského svazu byla tato funkce postoupena pověřenectvu pro informace.²⁸ Vedení SČN zřejmě předpokládalo, že by schvalování zákona mohlo již mít hladký průběh, na schůzi širšího přípravného výboru SČN 17. ledna 1946 padl předpoklad, že by zákon mohl být vydán již koncem února 1946, což by konečně umožnilo svolání valné hromady Svazu.²⁹ Tyto předpoklady se však ukázaly jako mylné a valná hromada SČN tak nakonec proběhla 17. 3. 1946 bez opory legislativní normy, která by postavení organizace právně vymezovala. Přípravovaný zákon byl samozřejmě častým tématem proslovů na tomto shromáždění přednesených. Velkou pozornost mu věnoval v rámci svého již tradičně velmi emotivního projevu i ministr informací Václav Kopecký, který se snažil přítomné především přesvědčit o tom, že systém fungování médií, který byl po osvobození nastaven, je hlavně dílem a odrazem tužeb samotných novinářů, a že opozice vůči němu „...nikdy a ani v nejmenší míře nevycházel...se strany novinářů, kteří v naprosté své většině a celkově jako zájmová organizace, zastávají pokrokové názory ve všech otázkách tisku, což jim slouží jen ke cti jako nositelům Havlíčkovy tradice“. Některé pasáže Kopeckého projevu pak měly až charakter revolučně agitační:.... Já myslím, že novináři, kteří stojí jednotně za novým tiskovým pořádkem, musí býti pohotovi postavit se spolu s lidem odhodlaně na obranu revolučních vymožeností proti všem reakčním snahám. Nikoliv! Ani ve věcech tisku, jako v ničem se nesmí jít zpátky. Naši novináři si naopak přejí, aby nový tiskový pořádek byl uzákoněn a to v té formě, že by byla Prozatím. nár. shromáždění předložena osnova zákona o úpravě některých poměrů v tisku, kteroužto osnovu vypracoval tiskový odbor legislativní odd. ministerstva informací ve smyslu jednotné vůle všech novinářů a jejich organizace Svazu čes. novinářů....Týká se to druhé důleži-

²² Viz Z historie naší novinářské organizace. Praha, Novinář 1987, str. 82. Dále viz Páková, J.: Demagog ve službách strany. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, str. 62

²³ Věstník svazu českých novinářů, č.1–2, str. 2-3; Historie zákona o novinářích (K. F. Zieris)

²⁴ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi širšího přípravného výboru SČN z 17. 1. 1946

²⁵ Nový tiskový zákon byl nakonec přijat až po únoru 1948, kdy již jeho schválení nebránily žádné politické překážky.

²⁶ Viz Z historie naší novinářské organizace. Praha, Novinář 1987, str. 82.

²⁷ Věstník svazu českých novinářů, č.1–2, str. 2-3; Historie zákona o novinářích (K. F. Zieris)

²⁸ Věstník svazu českých novinářů, č.1–2, str. 2-3; Historie zákona o novinářích (K. F. Zieris)

²⁹ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi širšího přípravného výboru SČN z 17. 1. 1946

té osnovy zákona o postavení redaktorů a Svazu novinářů. Nutno se připravit na velký zásadní politický boj, jež budeme muset svést se všemi staromilci a se všemi opozičníky, jež budou mobilisováni, aby ve jménu různých zájmů brzdili uzákonění nového pokrokového režimu ve věcech tisku...“.³⁰

Kopecského přesvědčování o jednohlasné podpoře novinářů bylo samozřejmě značně vzdáleno realitě. Vedení SČN, personálně propojené s TOMI, sice kroky ministerstva informací podporovalo téměř bezvýhradně, tuto podporu však nebylo možné slučovat s názory celé novinářské obce. O tom se koneckonců měla přesvědčit i veřejnost, když byla osnova tiskového zákona po dalším přepracování ministrem informací opět předložena vládě a opětovně se stala předmětem kritiky nejen na půdě vlády, ale i v tisku. 30. března 1946 například národně socialistické *Nové slovo* pod vlastním titulkem „*Oč usiluje ministr informací V. Kopecký – Nepěkné plány se svobodou tisku*“ citovalo z kritického článku deníku demokratické strany *Čas*, jehož šéfredaktorem byl mimochodem čelní představitel slovenského novinářského svazu Karol Hušek, v němž list tvrdil, že návrhy byly vypracovány ministerstvem informací ještě v době okupace, nesou proto známky nacistického vlivu a neměly by být tedy předloženy parlamentu ke schválení, protože „...jsou nekompatibilní se současnou demokracií“.³¹

Po dohodě ministra informací Václava Kopeckého a pověřence informací Ursiniho o definici upravující rozdělení kompetencí jejich úřadů v Čechách a na Slovensku však byla osnova 30. dubna 1946 přeci jen vládou schválena a ministr informací ji předložil Ústavodárnému Národnímu shromáždění.³² Zde se však osnova zákona stala předmětem sporů mezi poslanci jednotlivých politických stran a připomínky vůči osnově se opět objevily také v tisku. Osnova zákona byla v tomto období opětovně projednávána také zástupci českých a slovenských novinářů. Jednalo se znovu o termínu „odpovědný správce“ a bylo usneseno, že pokud bude v zákoně obsažen, bude výslovně uvedeno, že v politických časopisech musí tuto funkci zastávat redaktor z povolání.³³

Po vlně odporu, který vyvolala v parlamentu i v tisku, uvažoval ministr Kopecký o tom, že osnovu z jednání stáhne. Na naléhavou osobní intervenci předsedy Svazu novinářů Wünsche však nakonec osnovu v parlamentu ponechal, a tak o ní mohly začít jednat sněmovní výbory.³⁴ Poprvé byl návrh zákona o postavení redaktorů a o Svazech novinářů projednáván na společné schůzi informačního a právního výboru 27. 11. 1946.³⁵

Také v této fázi se mohli na úpravách vládní osnovy podílet novináři (zastupovaní ovšem členy vedení SČN), kteří byli subkomisí přizváni k jednání jako experti. Poprvé

byli zástupci Svazu pozváni na jednání o osnově v rámci zmíněné schůze informačního a právního výboru z 27. 11. 1946. Svaz novinářů zde zastupoval jeho jednatel K. F. Zieris, který rekapituloval historii vzniku návrhu. Ani vedení novinářské organizace však nebylo ve vztahu k osnově jednotné a předmětem kritiky bylo i to, že se sám Svaz osnově dostatečně nevěnoval a neinformoval o ní své členstvo. Člen předsednictva Rudolf Kolář si například stěžoval, že o osnově zákona se v rámci Svazu vůbec nejednalo a poukazoval na to, že novináři jako celek nepůjdou za osnovou, kterou připravila především skupina sociálně demokratických novinářů. Kolář navíc vyslovil názor, že osnova v právním výboru ÚNS pravděpodobně neprojde, protože proti ní podá protest Zváz slovenských novinářů. Skutečnost, že se Svaz osnovou málo zabýval, konstatoval také jeho předseda Otakar Wünsch. Na 10. 12. 1946 proto byla svolána schůze přípravného výboru ÚSČN (Ústředí svazu československých novinářů), kde se osnova opětovně projednávala se slovenskými zástupci a 16. 12. 1946 se pak o osnově jednalo i na členské schůzi svazu, kde podali členům bližší informace J. Hrabánek a K. F. Zieris.³⁶

V únoru 1947 byl Svaz vyzván ÚNS (Ústavodárné národní shromáždění), aby vyslal své delegáty do parlamentní subkomise složené z členů informačního a právního výboru ÚNS. Její vznik inicioval místopředseda informačního výboru, národně socialistický poslanec Václav Bolen, a jejím cílem měla být příprava finální podoby osnovy zákona. Předsednictvo SČN určilo za své zástupce v této subkomisi Otakara Wünsche a K. F. Zierise. Již předtím však jako experti působili v této subkomisi i další členové předsednictva Svazu, např. V. Dolejší, J. Smetáček a J. Holeček.³⁷ Zpravodajem informačního výboru ve věci osnovy byl navíc poslanec Hatina, jinak také redaktor plzeňského *Nového dne* a samozřejmě taktéž člen SČN. Hatina byl navíc autorem referentského návrhu osnovy, který byl podkladem k jednání subkomise.³⁸ Hned první jednání subkomise (12. 2. 1947), které se účastnili i delegáti Svazu, však přineslo jisté rozčarování. Bylo zdoluhavé a jednatel Zieris si stěžoval, že členové předsednictva SČN v subkomisi nepostupují jednotně.³⁹

V rámci projednávání zákona v subkomisi měl Svaz několik zásadních připomínek. Upozorňoval například na skutečnost, že z vládní osnovy bylo v průběhu jednání parlamentní subkomise vypuštěno ustanovení o tom, že novinářem nemůže být nikdo, kdo byl trestán podle velkého retribučního dekretu. Předsednictvo SČN s tímto nesouhlasilo a rozhodlo, aby jeho zástupci v subkomisi trvali na původním znění.⁴⁰ Svaz také trval na možnosti odmítnout členství osobám, které byly zproštěny obvinění podle tzv. malého retribučního dekretu, „v případě, že u nich není zaručena mrav-

³⁰ NA, fond ASYN, karton 166, Záznám jednání valného shromáždění SČN z 17. 3. 1946, str. 10-11.

³¹ *Nové slovo*, 30. 3. 1946

³² Podoba předložené osnovy přístupná na http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0216_00.htm

³³ *Věstník svazu českých novinářů*, č. 1–2, str. 2-3; Historie zákona o novinářích (K. F. Zieris). Ke schůzi došlo v květnu 1946 v Praze.

³⁴ *Věstník svazu českých novinářů*, č. 1–2, str. 2-3; Historie zákona o novinářích (K. F. Zieris)

³⁵ Zpráva výborů informačního a právního o vládním návrhu zákona (tisk 216) o postavení redaktorů a o Svazech novinářů. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0478_00.htm

³⁶ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi předsednictva SČN z 6. 12. 1946

³⁷ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi předsednictva SČN z 10. 2. 1947

³⁸ *Věstník svazu českých novinářů*, č. 3, str. 2; Na okraj zákona o novinářích (K. F. Zieris)

³⁹ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi předsednictva SČN z 17. 2. 1947

⁴⁰ Viz. NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi předsednictva SČN z 10. 2. 1947

ni kvalifikace pro výkon novinářského povolání.⁴¹ Obě podmínky se do konečné osnovy zákona podařilo prosadit, i když ve druhém případě jen v omezené míře.⁴²

Subkomise ÚNS pro přípravu konečné osnovy zákona se sešla celkem na pěti schůzích v období ledna až března 1947. Po projednání a přepracování původního vládního návrhu zákona předložila jeho nové znění informačnímu výboru⁴³, který ji 19. 3. 1947 schválil a doporučil právnímu výboru ke konečné legislativní úpravě. Po provedení legislativních úprav ji pak doporučil plenu Ústavodárného Národního shromáždění k ústavnímu schválení. Právní výbor pak po drobných úpravách doporučil návrh dne 25. 3. 1947 Ústavodárnému Národnímu shromáždění ke schválení.⁴⁴

Samotní představitelé Svazu tak hodnotili konečný návrh osnovy předložený ÚNS pozitivně. Vyzdvihovali zejména fakt, že text zdůrazňuje nezávislost novinářů a autonomii Svazů a jednatel Svazu Zieris ve svazovém Věstníku konstatoval, že bude-li osnova přijata ve znění, v jakém byla navržena ke schválení informačnímu a právnímu výboru ÚNS, „budou si novináři moci blahopřát k uskutečnění jednoho z jejich dávných požadavků“.⁴⁵

Schvalování konečné osnovy zákona v rámci 44. schůze ÚNS dne 28. 3. 1947 proběhlo hladce. V rámci rozpravy se přihlásilo o slovo celkem šest poslanců. Většinou se jednalo o osoby s novinářskými zkušenostmi a jejich projevy se nesly v pozitivním duchu. Z osnovy zákona byly vyzdvihovány zejména nepřítomnost cenzury, ochrana titulu redaktor, hospodářské a sociální zabezpečení žurnalistického stavu, či znemožnění komercializace tisku. Řečníci zdůrazňovali, že zákon dává novinářům prostředky k tomu, aby se stali vychovateli a rádci národa a zbavili veřejnost nedůvěry, kterou si vůči médiím vybudovala v období okupace. Zdůrazňována byla též odpovědnost novinářů a jejich organizace za morální kvalitu členů svého stavu, i když si řečníci tuto odpovědnost leckdy vykládali prizmatem své politické příslušnosti. Poslanec Holdoš za KSS (Komunistická strana Slovenska) například kritizoval novináře za to, že se dostatečně nevěnovali situaci na Slovensku před volbami v květnu 1946, kdy podle Holdoše opět povstaly reakční ľudácké síly skryté za Demokratickou stranou, přičemž česká veřejnost byla podle něj, „... informovaná nesprávně tím, že sa jej povedalo, že je to všetko v poriadku, že na Slovensku vraj ide len o boj komunistov proti takzvanéj Demokratickej strane a neboli vstave postriechnut' oživené ľudáctvo ani v heslách, ani v písaní jednej časti slovenskej tlače, a všade tam, kde sa už všeličo zjavne preukazovalo.“⁴⁶

Národně socialistický poslanec Klátil zdůrazňoval výjimečnost novinářského stavu a z toho plynoucí nutnost jeho ochrany nově budovanou novinářskou organizací: „Vždyť si vzpomeňte na mladá léta a na časy, jež zašly, že se obyčejně kdejaký hochštapler, když mu všechno shořelo, vydával za redaktora a páchal podvody. To byla jiná sorta, která se dosti podobala těm revolverovým novinářům, kteří za kravatu nebo za košili byli ochotni smlčet leckterý skandál anebo se dát uplatit, korumpovat atd. Tyto časy, zdá se, jsou neodvratně pryč, poněvadž Svaz nyní, bude-li tou veřejnoprávní korporací, bude mít povinnost – a ovšem i právo – starat se o očistu svých řad.“⁴⁷

Poslanec Veverka (sociální demokrat) v rámci svého vystoupení apeloval především na ochranu svobody a nezávislosti novinářů. Upozorňoval přitom, že ani v rámci nastoleného lidově demokratického režimu nejsou základní občanské svobody ještě řádně zabezpečeny, čímž vzbudil nevoli zejména v řadách komunistických poslanců.⁴⁸

Karol Hušek, šéfredaktor deníku Čas, vedoucí představitel slovenského svazu novinářů⁴⁹ a především poslanec za Demokratickou stranu, která po celou dobu příprav zákona patřila k jeho hlavním kritikům, připomněl, že původní návrh zákona předložený ministrem Kopeckým vzbudil svého času velkou nevoli mezi některými poslanci novináři, protože omezoval jejich svobody na úkor pravomocí ministerstva informací. Pro novináře i veřejnost přitom bylo znění zákona, dle Huškova názoru, velkým překvapením, protože o jeho podobě se do předložení osnovy sněmovně v novinách vůbec nepsalo ani nediskutovalo. Návrh pak prý „vzbudil velký rozruch v informačnom výbore a vyvolal dokonca atmosféru hodne napnutú medzi pánom ministrom informácií a tými členmi poslancekej snemovne, ktorí v návrhu videli prílišnú, zákonom kodifikovanú závislosť novinárskych organizácií od Ministerstva informácií. /.../ My poslanci, ktorí sme novinármi z povolania, ale nie sme úradníkmi žiadneho ministerstva, stáli sme teda pred dilemou: ako vládni poslanci mali sme súhlasit' s vládnym návrhom, ale ako slobodní novinári museli sme sa proti niektorým jeho ustanoveniam postavit', ale aby sme neboli samotní, musela byť informovaná a presvedčená o našej pravde i verejnosť, že bude užitočnejšie pre naše národy, keď už i v tomto zákone o redaktoroch bude zabezpečené viac slobody a menej úradných zákrokov, poručníkovaní čiže usmerňovania. Teraz, keď vidíme výsledok svojej práce, môžeme s potešením konštatovať, že dielo sa dost' dobre vydarilo a že v no-

⁴¹ NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi předsednictva SČN z 10. 3. 1947

⁴² Svaz mohl odmítnout jen žadatele, kteří byli odsouzeni jen k nejnižšímu trestu veřejného pokárání, ale nikoliv ty, kteří byli obviněni dle tzv. malého dekretu zcela zproštěni. To se ovšem netýkalo osob, které byly veřejně pokárány za svou novinářskou činnost. Blíže viz Zpráva výborů informačního a právního o vládním návrhu zákona (tisk 216) o postavení redaktorů a o Svazech novinářů. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0478_00.htm, dále viz např. Zápis 44. schůze ÚNS z 28.3.1947. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/044schuz/s044004.htm>.

⁴³ Mezi členy informačního výboru byli většinou aktivní novináři jako František Klátil, Václav Bolen (oba nár.soc.), Ivo Ducháček, Bohdan Chudoba (oba lidová strana), František Hatina (soc. dem.), Karol Hušek (dem. strana), dr. V. Procházka (KSČ) atd. Blíže ke složení výboru viz <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/rejstrik/vybory1.htm>

⁴⁴ Zpráva výborů informačního a právního o vládním návrhu zákona (tisk 216) o postavení redaktorů a o Svazech novinářů. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0478_00.htm

⁴⁵ Věstník svazu českých novinářů, č. 3, str. 2; Na okraj zákona o novinářích (K.F. Zieris)

⁴⁶ Zápis 44. schůze ÚNS z 28.3.1947. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/044schuz/s044004.htm>.

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Viz tamtéž

⁴⁹ Právě Čas patřil mezi listy, které se o osnově zákona vyjadřovaly kriticky. Blíže viz např. pozn. č. 25.

vom zákone postavili sme zas dobrý pilier, ktorý Československú republiku bude – povedal by som – podopierať, lebo bude zárukou ďalšieho zabezpečenia slobody nášho občianstva.“⁵⁰

Ke konci svého smířlivého projevu však nezapomněl na svou stranicou příslušnost a ohradil se vůči předchozím výrokům poslance Holdoše. Zastal se přitom také českých novinářů, kteří podle něj informovali o situaci na Slovensku před volbami v květnu 1946 pravdivě a nikoliv nesprávně, jak se vyjádřil poslanec Holdoš. „Predovšetkým by som ale chcel tuná s tohto miesta obrániť tých kolegov českých, ktorí boli na Slovensku a ktorí tuná dali prejav svojej presvedčivosti o tom, čo tam videli; za pravdivosť článkov chcel by som ich vziať do ochrany, ako beriem do ochrany všetkých novinárov na Slovensku, pretože neslobodno pri prejednávaní novinárskeho zákona hovoriť o veciach, ktoré novinári žiadnej strany na Slovensku nezavinili.“⁵¹

Jako poslední vystoupil poslanec Musil za KSČ. Ten zdůraznil především nutnost dohledu nad morálními kvalitami členů novinářského stavu. Připomněl selhání některých novinářů v období okupace a naopak vyzdvihl zásluhy novinářů z řad komunistů. „Je velikou ctí komunistické strany Československa, a projevila se právě v tom obrovská síla našeho světového názoru, že ani jeden z komunistických redaktorů se neprovinil ani v nejmenším proti národní cti. Všichni se zúčastnili národního odboje. Němci vyvraždili téměř všechny členy redakce Rudého práva pro účast na odboji a na 35 komunistických redaktorů obětovalo svůj život v boji za svobodu národa. Jenom namátkou jmenuji několik jmen těchto hrdinů: Jana Švermu, Julia Fučíka, Křížka, Edu Urxe, Brunclíka, Taussiga, Sinkuleho, Šantrocha, Krejčího, Elsnice a mnoho a mnoho jiných.“⁵²

Při popisu vzniku samotného zákona pak Musil neopomněl zdůraznit zásluhy ministra informací Kopeckého o vznik předkládaného zákona. „S potěšením konstatuji, že sami novináři oceňují velikou práci a pomoc ministra informací soudr. Kopeckého, který, jsa také sám novinářem, učinil všechno, co bylo v jeho silách, aby oprávněným požadavkům novinářů vyhověl, a umožnil, že zákon, o který novináři usilovali tak dlouhou dobu, se stává skutkem.“⁵³

Schválení zákona v parlamentu bylo samozřejmě diskutováno i na stránkách svazového Věstníku. Bylo zdůrazňováno, že novináři se konečně dočkali splnění svého dávného požadavku. František Hatina, který měl jako parlamentní zpravodaj informačního výboru k tvorbě zákona velmi blízko, však připomenul, že jeho dlouholeté oddalování nebylo jen věcí vnějších okolností, ale že se o něj přičinili i novináři sami, když za své zájmy v tisku dostatečně nebojovali.⁵⁴

Ačkoliv příprava zákona trvala velmi dlouho a novináři si na tuto skutečnost dříve často stěžovali, v momentě

schválení zákona parlamentem jako by byly všechny obtíže zapomenuty. Jeden z tvůrců prvního návrhu zákona Jan Hrabánek z TOMI na stránkách Věstníku hodnotil celý proces velmi pozitivně a neopomněl přitom zdůraznit zásluhy „svého“ ministerstva informací i samotného ministra, který podle něj „do obsahu osnovy nikterak nezasahoval a podporoval uskutečnění osnovy podle přání novinářů“.⁵⁵ Kladně hodnotil také to, že k tvorbě osnovy měli mít novináři po celou dobu přístup a také se na ní aktivně podíleli. Námitky vůči silným pravomocem ministerstva informací, které se zejména po předložení ministerského návrhu objevily v tisku, označil Hrabánek za „neprávem vyhocené“ a naopak zdůrazňoval, že ministerstvo nechávalo novinářům při tvorbě zákona volnou ruku.⁵⁶

Tato ujištění se sice zcela neztotožňovala se skutečností, protože, jak jsme již dříve uvedli, zejména v průběhu meziministerského připomínkového řízení, které mělo na podobu osnovy značný vliv, neměli novináři do jejího znění možnost zasahovat a pokud tuto možnost měli dříve či později, jednalo se výhradně o novináře spojené s vedením SČN, které bylo jak ideově, tak personálně propojeno s TOMI. Dochované materiály však neukazují nic o tom, že by se o znění zákona v průběhu jeho přípravy vedla na půdě Svazu nějaká širší diskuse, do níž by mohli zasáhnout i řadoví členové, z nichž někteří (zejména se jednalo o novináře spojené s národními socialisty, lidovci a slovenskými demokraty) smýšleli o připravovaném zákonu dosti kriticky, mimo jiné i kvůli silným pravomocem, které dával původní návrh zákona TOMI. Prostor k nějaké diskusi, která by ještě mohla znění zákona ovlivnit, zřejmě nebyl řadovým členům dán ani v rámci valné hromady SČN 17. 3. 1946, která byla vlastně jedinou schůzí nejširšího členstva během celého předúnorového období.⁵⁷ Nicméně Jan Hrabánek nemohl zřejmě hodnotit roli ministerstva informací při tvorbě zákona ani zákon samotný jinak, než pozitivně.

Velmi pozitivně hodnotil práci na zákoně i jeho schválení sněmovnou také předseda SČN Wunsch, který na stránkách Věstníku poděkoval ministru informací Václavu Kopeckému, který podle něj „ani v kritické chvíli novináře neopustil“ a dal souhlas k přepracování původního vládního návrhu osnovy. Wunsch dále jmenovitě poděkoval novinářům, kteří se tvorby zákona přímo účastnili a také poslancům – novinářům, kteří zákon v parlamentu podporovali.⁵⁸

Radost svazových funkcionářů a části českých a slovenských novinářů ze schválení zákona parlamentem se však ukázala jako předčasná. Ze strany prezidenta se totiž vyskytly formální připomínky, které vydání zákona opět zdržely. SČN se o těchto komplikacích dozvědělo již začátkem dubna a 9. 4. 1947 předsednictvo na návrh Rudolfa Koláře rozhodlo, aby byla co nejrychleji „sjednána schůzka s Jožou Davidem, předsedou ÚNS za tím účelem, aby zákon o pos-

⁵⁰ Zápis 44. schůze ÚNS z 28.3.1947. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/044schuz/s044004.htm>.

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Viz Věstník svazu českých novinářů, č. 4, str. 1, F. Hatina: Jsme u cíle svého dávného požadavku.

⁵⁵ Věstník svazu českých novinářů, č. 4, str. 5. J. Hrabánek: Na okraj zákona o postavení redaktorů a o Svazech novinářů.

⁵⁶ Viz tamtéž

⁵⁷ Záznamy z jednání valné hromady o takovéto diskusi nehovoří. Viz NA. Fond ASYN, karton 166, Valná hromada 1946.

⁵⁸ Věstník svazu českých novinářů, č. 4, str. 6. Dík za redaktorský zákon.

tavení redaktorů a Svazech novinářů, který z formálních důvodů musí být ještě jednou sněmovnou projednán, byl urychleně rozdan klubům“.⁵⁹ Prezident Edvard Beneš pak 25. 4. 1947 opět vrátil osnovu na půdu parlamentu s několika připomínkami, týkajícími se především ústavně právních závd a dále vymezení kompetencí ministra informací a pověřence pro informace. Jednalo se přitom především o paragrafy, které se týkaly provádění zákona. Konkrétně byl kritizován § 25, který ukládal provedení zákona nejen ministrům, nýbrž i pověřencům. Toto ustanovení však podle názoru prezidenta odporovalo § 50 ústavní listiny, podle něžž bylo možné uložit provedení zákona jen členům vlády, a dále § 51 ústavní listiny, podle něžž zákony vedle prezidenta republiky a předsedy vlády podepisoval i ministr výkonem zákona pověřený, nikoliv však pověřenec. Druhá připomínka se pak týkala formulací kompetencí pověřence informací obsažených v § 7, odst. 3, 4 a 6, a § 9, odst. 3.

Mezi funkcionáři SČN zavládlo kvůli dalšímu zdržení vydání zákona zklamání. Poukazovalo se také na skutečnost, že tyto průtahy opět zdržují svolání valné hromady SČN. Ta měla být podle původních předpokladů svolána bezprostředně po vydání zákona, a to ještě před uskutečněním sjezdu MON v Praze počátkem června 1947.⁶⁰

Právní výbor sněmovny prezidentovy připomínky projednal na svých schůzích 7. a 13. května 1947 a usnesl se doporučit ústavodárnému Národnímu shromáždění, aby ve vrácené osnově zákona byly provedeny změny ve shodě s připomínkami prezidenta republiky. Návrh změn pak předložil parlamentu v písemné zprávě ke schválení. Protože v rámci parlamentních stran vládla ohledně znění zákona shoda a po vysvětlení změn, které podal zpravodaj právního výboru dr. Šíp, se žádný z poslanců nepřihlásil do rozpravy, přikročila sněmovna k projednání samotného zákona. Zde byl vznesen jeden pozměnovací návrh poslanců Štětky, Loubala, Vičánka, Kočvary, Hladkého, Bašťovanského a spol., který se týkal znění zmíněných paragrafů 7 a 9. V následném hlasování o znění zákona včetně pozměnovacího návrhu byl pak zákon přijat v prvním i druhém čtení většinou hlasů. Novináři tak konečně získali legislativní normu, po které řada z nich již dlouho volala.⁶¹

Ústřední výbor SČN kvitoval konečné přijetí zákona a jeho podepsání prezidentem s povděkem. Taktéž prostřednictvím Věstníku informoval členy Svazu, že do svolání valné hromady ve lhůtě tří měsíců, kterou určuje zákon, musí vláda ještě schválit nový organizační řád. Jeho zpracováním byl již dříve pověřen Jan Hrabánek, který měl připravit návrh pro meziministerské řízení. Taktéž bylo upozorněno na nutnost vypracování jednacího řádu Svazu. Pro tyto

účely byla také v rámci Svazu ustavena komise, která měla mít přípravu obou řádů na starosti.⁶²

Závěr

Tvorba zákona o postavení redaktorů a o Svazech novinářů trvala více než dva roky. První jednání započala již v květnu 1945. V platnost vstoupil zákon dne 24. 6. 1947, kdy byl pod číslem 191 uveřejněn ve Sbírce zákonů. Zákon přinesl do života novinářů řadu novinek. Rušilo se jím např. dlouho užívané označení odpovědný redaktor, které bylo nahrazeno titulem „odpovědný zástupce listu“. Zákon zajišťoval ochranu titulu redaktor a napříště se takto mohli titulovat pouze redaktori z povolání. Pojem redaktora byl oproti předchozí legislativě rozšířen a zákonu tak byli nově podřízeni i redaktori ve veřejnoprávním pracovním poměru.

SČN a SSN se staly veřejnoprávními korporacemi, které měly od státu určeny určité úkoly, jež měly ve společnosti vykonávat. Tyto úkoly byly oproti předcházejícím organizacím rozšířeny i na ideové a věcné zájmy tisku jako celku, nejen na zájmy členů – novinářů. Podle mínění experta na mediální právo Jana Hrabánka se tak novinářské Svazy v Čechách a na Slovensku staly „jakými profesními komorami po způsobu např. advokátní, nebo lékařské komory.“⁶³

Při pohledu na znění zákona lze konstatovat, že skutečně svěřoval novinářské organizaci značné pravomoci. Potenciální moc manipulovat skrze novináře s obsahy médií v sobě nesl především fakt, že zákon zakotvoval pro novináře povinné členství ve svazu novinářů. Tím také dával organizaci a lidem, kteří v ní získali vliv, možnost, jak se efektivně zbavit nepohodlných novinářů a jak jim zamezit přístup do veřejného prostoru. Dodejme, že netrvalo dlouho a tato moc byla skutečně zneužita k ovládnutí sdělovacích prostředků komunistickou stranou a jejími sympatizanty.

Použité prameny a literatura:

PÁVOVÁ, Jana: Demagog ve službách strany. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008.

Z historie naší novinářské organizace. Praha, Novinář 1987.

Archivy:

Národní archiv v Praze, fond ASYN

Periodika:

Nové slovo

Právo lidu

Svobodné noviny

Věstník svazu českých novinářů

⁵⁹ NA, fond ASYN, k. 166, Zápis o schůzi předsednictva SČN z 9. 4. 1947

⁶⁰ Věstník svazu českých novinářů, č. 5, str. 6. Redaktorský zákon.

⁶¹ 54. schůze ÚNS z 28. 5. 1947. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/054schuz/s054002.htm>

⁶² Věstník svazu českých novinářů, č. 6, str. 7. Redaktorský zákon podepsán. Za členy komise pro přípravu jednacího řádu byli jmenováni Zieris, Kabourek, Filla, Ondráček, Styblík, Zdeněk a Linek

⁶³ Věstník svazu českých novinářů, č. 6, str. 8. Redaktorský zákon vstoupil v platnost.